

ARCHIVNÍ A – Ž

Advokát, Cestář, Lojza, Jirka, Trenér (Čejka) a Věra, všechno spolupracovníci či tajní spolupracovníci StB, se zapsali do dějin historiografie. Vzhledem k tomu, že objektové svazky týkající se problematiky historických pracovišť po roce 1968 byly v prosinci 1989 zničeny, zůstávají jejich zprávy (spolu s dalšími dokumenty) jedním z mála autentických pramenů, které nám umožňují nahlédnout do atmosféry panující v historické obci v raných normalizačních letech. Pozorovací svazek „Kniha 2“, v němž jsou soustředěny, byl zaveden v dubnu 1970 s cílem zmapovat veškeré dění ohledně vzniku, vydání a distribuce tzv. Černé knihy. Zvláště zajímavé jsou poznatky Trenérovy, neboť ten koncem let šedesátých operoval přímo v terénu, tedy v Historickém ústavu ČSAV. (Pozn.: Trenér alias Čejka, vlastním jménem Bohumil Černý, v 50.–70. letech pracoval pro II., III., a VIII. správu, pro Hlavní i pražskou Správu StB.). Nesmím ovšem zapomenout na postřehy a hodnocení mjr. Zdeňky Lázny z Hlavní správy StB Praha (odbor 1-VZ) a kpt. J. Soukupa z pražské (krajské) Správy StB (6. odbor, 2. oddělení). [W]

Archivní prohlídky (celkem 72) u útvarů Ministerstva vnitra a Policie ČR byly v roce 2004 provedeny na 205 evidenčních místech. [W]

Badatelny Archivu MV byly v minulém roce velmi vytíženy: Na Struze dosáhli

počtu 1 345 badatelských návštěv, které prostudovaly 7 691 archivních jednotek (svazků a kartonů), pražská „služební“ studovna, která slouží zejména pracovníkům Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Národního bezpečnostního úřadu atp., vykázala 764 návštěv (celkem ke studiu předloženo 6 789 svazků v originále a 2 819 mikrofiší), v Kanicích studovalo 113 badatelů (207 návštěv; celkově 980 inventárních jednotek) a na detašovaném pracovišti odboru v Pardubicích, které má na starosti předkládání svazkové agendy zejména podle zákona č. 107/2002 Sb., bylo 508 žadatelům předloženo ke studiu 153 518 stran archivního materiálu. [W]

Distribuce našeho Sborníku jest předmětem výtky páně Karla Siebera v čísle 1/2005 slovenského čtvrtletníku *Pamäť národa*. Patří prý ke „státem vydávaným publikacím, „přidělovaným“ historikům v badatelnách se slovy „zdraví a tuto knihu si za peníze nekoupíte“...“. Nuže, metafyzická všetečnost archivních zřízenců jistě není na místě, avšak takřka adresní šíření takto nízkonákladové publikace (750 kusů) lze mít za nanejvýše efektivní. Vždyť obec badatelů v oboru soudobých dějin přichází pravidelně do některé z badatelen Archivu Ministerstva vnitra. Kromě toho byl Sborník rozeslán na 107 adres (celkem 378 kusů), všem historickým pracovištím včetně vysokých škol, archivům a dalším institucím. Prodeji interní publikace financované z rozpočtu ministerstva přitom ne-

překáží ohled na vážnost, nýbrž fakt, že ústřední orgány státní správy nemohou vzhledem k právní úpravě provádět tuto výtěžnou činnost. Další podněty k bezplatnému zasílání proto s díky uvítáme. Netoliko tvůrci, také šířitelé psaného slova budiž připomínáno klasické „*non multa, sed multum*“. [RM]

Dokumentační skupina Skautského oddílu Veleno Fanderlíka v Praze se před časem pustila do studia vývoje skautského hnutí po válce se zaměřením na perzekuci po únoru 1948. V materiálech sektoru vyšetřování StB, týkajících se jednoho z četných skautských procesů, jsem našla netypickou dokumentaci, sloužící jako důkazní materiál o nepřátelství k dělnické třídě, lidovědemokratickému zřízení atp. (proces Karel Průcha a spol., 1952). Je to báseň *Únor* od Františka Reisera (*1920): *Jdou, jdou, stále jen jdou! / Ne, nejdou, to letí / ulicí lůza jak smetí / a prach nesený větrem. / V každý kout zapadá a všechno špiní / sprostými hesly. Ze zrady viní / vše, co se nepoddá šilenství rudých. / Umírá svoboda, bohatství chudých. [?] // Jdou, jdou, stále jen jdou, / řvoucí to lůza nazvaná lid. / Rozbítí život, rozbítí klid. [č?]* / *Na pranýř staví svobodu, pravdu, / hrdinstvím nazývá loupež a vraždu. / Zdraví svou pravici zařátou v pěst / Zákony, morálku, všechno chce smést! // Jdou, jdou, kupředu jdou? / Ne, nejdou. To letí / národ zpět o staletí / do těžkých okovů poroby nové! / Nastanou národu zas těžcí dnové, [!] / kdy bude svobodu hledat ten dav, [!] / který ji dnešním dnem sám ubil v prach!* [Podtrženo a „komentováno“ vyšetřovatelem StB.] [W]

JAFky (podle nového archivního zákona evidenční listy Národního archivního dědictví – NAD) se nevyhnuly ani svazkové agendě bývalé StB. V databázi evidence NAD (program PEvA) „skončily“ počátkem roku digitální listy fondů s dříve tak pečlivě utajovanými materiály (tedy zejména ony „operativní“) komunistické Státní bezpečnosti. Ve stručném výčtu to jsou následující fondy či sbírky (jejich podrobný popis připravujeme do příštího čísla): Vyšetřovací spisy (V fond, č. 39), Objektové svazky (OB fond, č. 40), Kontrarozvědné rozpracování (KR fond, č. 41), Agenturní svazky (TS fond, č. 42), Taktický fond (T fond, č. 43), Zvláštní agenturní (ZA fond, č. 44), Zvláštní operativní (ZO fond, č. 45) a Zvláštní vyšetřovací (ZV fond, č. 46). Předpokládáme, že údaje z digitálních listů se časem objeví na adrese: www.mvcr.cz/archivy/peva. [PV]

Kolegové z pražského oddělení AMV (Na Struze) dokončili v roce 2004 inventarizaci fondu IV. správy (podrobněji článek Mgr. M. Urbánka v tomto čísle) a pokračovali v inventarizaci fondu II. správy (k 31. 12. 2004 bylo zkompletováno 878 kartinů) a ve zpracovávání podrobného katalogového soupisu k fondu 2M (77 kartinů, cca 230 svazků). V tomto roce zahájí zpracování materiálů Kanceláře federálního ministra vnitra. [W]

Kopa je název osobního podsvazku, který přibyl do našeho archivu v lednu 2005 na základě delimitační dohody s ÚZSI. Byl zaveden I. správou 7. 11. 1979 na Pavla Kohouta (registrační číslo

12613/334, celkem 254 listů) a zahrnuje i materiály starší, od r. 1976, zejména pak od Kohoutovy cesty do Vídně v říjnu 1978. Cílem sledování (akce byla nazvána Dialog) bylo získat dokumentaci z Kohoutových veřejných vystoupení, která měla sloužit jako „podklad“ k odnětí čs. státního občanství. Ke svazku je připojen i Kohoutův podrobný „životopis“ z pera čs. rozvědčků doplněný anotovanými soupisy tzv. vnitřních a zahraničních styků (celkem 184 osob). I když Dialog skončil pro StB 100% úspěchem, akce pokračovala dále: spis je uzavřen „*Informací k současné situaci, stykům a politickým názorům*“ z 12. 7. 1989. [W]

Metro, tedy kavárna Metro, byla oblíbeným místem schůzek Karla Teigehe a Závěše Kalandry. V Kalandrově osobní korespondenci, která se dochovala jako součást dokumentace k procesu s M. Horákovou a spol. (a. č. V–6301 MV), se mj. nachází i Teigeův dopis z 6. května 1948: „*Milý příteli, děkuji Ti upřímně za zaslání Tvé tlusté knihy [tj. České pohanství, vydalo Nakladatelství František Borový na jaře roku 1948]. Máš pravdu, že je to bída, nemohou-li se trošečníci Metra někde sejít, byť by to bylo na nějakém pustém ostrově, to znamená v nějaké jiné kavárně. Moc rád bych tě viděl. Děkuji Ti ještě jednou za knihu a chtěl bych mít už čas si ji přečíst. Ale přeče jsem si ji už prohlédl a mám dojem, že je to opravdu senzační. A protože v knize, kterou chystám, půjde také o vztahy umění k magii a k mýtu, budu číst Tvou knihu i s docela egoistickým zájmem; i o tom bych rád s Tebou mlu-*

vil. S mnoha srdečnými pozdravy Tvůj K. Teige.“ [W]

Monografie o Josefu Mackovi z pera Bohumila Jirouška (viz anotace na str. 440) mě zajímala zejména v souvislostech historikova vztahu k StB, respektive v interpretaci dochovaných archivních materiálů, konkrétně svazku tajného spolupracovníka (krycí název Jazykovědec, a. č. 802414 MV). Osobně si myslím, že pro historika, který se systematicky touto problematikou nezabývá, a tedy nemá ani nutné srovnání, je takováto „jednorázová“ kritika dochovaného historického pramene dosti obtížná (viz kapitola *Skryté dějiny*, s. 103–113). To je zřejmě také jedním z faktorů, které ovlivnily autorovy závěry i dílčí tvrzení, která bude třeba částečně revidovat. Několik příkladů: 1. Autor obšírně cituje ze záznamu z pohovoru s pracovníky StB (21. 6. 1977), výběr citací je však velmi jednostranný. Nezbyvá než doplnit: „*Z vlastní iniciativy se pak rozhovořil [JM] v tom smyslu, že se cítí být i nadále komunistou. Z dalšího rozhovoru... vyplynulo, že není v zásadě proti tomu, abychom s ním občas pohovořili.*“ Autorův závěr, že Macek spolupracovat odmítal, je, mírně řečeno, nepřesný. V podstatě šlo o určitý druh nekorektního „socialistického výměnného obchodu“ – Macek chtěl publikovat a jezdit do zahraničí (21. 6. 1977: „*V průběhu rozhovoru [sám! pozn. aut.] vyslovil politování nad tím, že nemůže pod svým jménem vědecky publikovat.*“), StB chtěla informace – šlo jen o to, kdy bude oficiálně podepsána „smlouva“. 2. Následující tvrzení, že StB (záměrně a prvotně

a z vlastní iniciativy) zařídila Mackův výjezd do Francie, aby ho kompromitovala spoluprací, se již nezakládá na pravdě vůbec, je dokonce jistou „antiinterpretací“ toho, co se skutečně stalo. Popisovaná schůzka ze 17. 1. 1979 (s. 106–107) probíhala ve skutečnosti v této posloupnosti: JM podal informaci o prof. Richardu Plaschkovi – na základě dotazu podal JM informaci o Antonínu Šnejdárkovi, o něhož měla StB zájem, – JM pohovořil o plánované cestě do Francie a příslušníkům StB si postěžoval, že mu ředitel Archeologického ústavu ČSAV zřejmě nedá doporučení, – JM nepřímou nabídl spolupráci StB za předpokladu, že mu pomůže vycestovat (uvedl, že se s největší pravděpodobností setká s osobou, o níž měla StB mimořádný zájem, totiž s A. Šnejdárkem). A byla ruka v rukávu: „V závěru jednání bylo dohodnuto, že v případě výjezdu... do Francie bude s ním tato cesta... ještě projednána a po svém návratu do ČSSR podá orgánům MV podrobnou zprávu o obsahu svých jednání a stycích se zájmovými osobami.“ Takto vstřícných spolupracovníků StB vskutku nebylo mnoho, navíc když uvážíme, že dotyčný se v té době ještě nacházel (z hlediska StB) v kategorii PO (prověřovaná osoba). K uzavření „oficiální smlouvy“ o vzájemném výměnném obchodu mezi Josefem Mackem a StB došlo skutečně až 28. 1. 1981, ale už předtím byl pracovníky X. správy často chválen: „Do současné doby s ním byla uskutečněna řada jednání, při kterých nás otevřeně a bez jakýchkoliv zábran informoval o nepřátelských projevech v řadách vědeckých pracovníků. Plnil bezvýhradně pokyny orgánů

FMV...“ (23. 10. 1980). A tak bych mohla pokračovat dále, neboť se, na základě dochovaných archivních dokumentů, domnívám, že bagatelizace Mackovy spolupráce s komunistickou tajnou policií není na místě, rovněž tak závěrečné tvrzení, že Macek se pustil do „vysoké hry“, kterou nezvládl. Nikoliv. Josef Macek vědomě, dobrovolně a iniciativně spolupracoval s StB, již spolupráci de facto sám nabídl (viz výše, 17. 1. 1979), tedy nabídl jí „obchod“, a to za předem vykalkulovanou „odměnu“, které se mu i částečně dostalo: možnost cestovat do zahraničí a možnost publikovat. Širší výkladový kontext pochopení Mackova jednání naznačuje myslím on sám poukazy na svou vnitřní loajalitu k totalitnímu režimu, který v 50. letech vlastně napomáhal zbudovat. [W]

Nejčastější badatelské dotazy z oblasti StB oblíbených zkratkách či šifer: TA–111 znamenalo instalování odposlechu v bytě, TA–133 odposlech telefonu, TA–211 kontrolu korespondence, AOK agenturně-operativní kombinaci, KRO kontrarozvědčné opatření a ZTÚ zvláštní technický úkon. [W]

Nový archivní zákon (č. 499/2004 Sb.) znamená zásadní průlom ve zpřístupňování archivních materiálů Státní bezpečnosti, a to včetně její svazkové agendy: umožňuje totiž i studium archiválií (vzniklých před 1. lednem 1990 z činnosti StB) bez ohledu na jejich stáří (tzn. rovněž mladší 30 let) a na citlivé osobní údaje v nich obsažené. Na rozdíl od zákona č. 140/1996 Sb. (ve znění zákona č. 107/2002 Sb.), tedy zákona o zpří-

stupnění svazků, tak je možno studovat také svazky těch kategorií spolupracovníků a tajných spolupracovníků StB, které předchozí právní úpravy z procesu zpřístupňování vylučovaly (důvěrník, kandidát tajné spolupráce), a svazky tzv. kontrarozvědného rozpracování, tj. materiály osob sledovaných. Ovšem s jedinou, dosti významnou, výjimkou: pokud již konkrétní archiválie mladší 30 let byly zpřístupněny podle zákona č. 140/1996 Sb., respektive č. 107/2002 Sb., lze je předložit ke studiu jen podle tohoto zákona, tj. pouze tzv. oprávněným žadatelům a anonymizované. Nehledě na to však mohu badatelům a dalším zájemcům o zpřístupnění archiválií z proveniencí StB, tedy i svazků, doporučit, aby své žádosti podávali podle zákona č. 499/2004 Sb. Je to podstatně jednodušší. [W]

Pohotovostní pluk VB ČSR neblaze proslul za dobu své dvacetileté existence v očích široké veřejnosti především jako nelítostný a brutální potlačovatel masových demokratických demonstrací a „porušování veřejného pořádku velkými skupinami lidí“ [viz MUZIKANTOVÁ, Marie: *Pohotovostní pluk VB ČSR (1969) 1970–1990. Nástin organizačního vývoje*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, r. 2004, č. 2, s. 75–94]. Málokdo však již ví, že zasáhl také do světa filmu. Když u nás v roce 1979 natáčel americký režisér Delbert Mann v kulisách těžbou demolovaného Mostu válečný film *Na západní frontě klid*, byly útvary PP VB nasazeny na základě smlouvy Ministerstva vnitra ČSR s organizacemi Československého státního filmu (Krátký film Praha

a Filmové studio Barrandov) ze dne 19. června 1979 jako „kvalifikovaný komparz“ k natáčení masových bojových scén. Filmování probíhalo od června do srpna toho roku a denně bylo pro potřeby filmařů nasazováno 150–300 mužů. V rámci uvedených denních stavů přitom bylo trvale zahrnuto 5 příslušníků velitelského sboru. Pro koordinaci činnosti mezi filmovým štábem, velitelským sborem jednotky SNB a MV ČSR byl pak jmenován styčný důstojník. Ministerstvo vnitra dále zajišťovalo vlastními dopravními prostředky přepravu veškerých příslušníků SNB na místo natáčení, jejich stravování a ubytování. Finanční náklady s tím spojené však hradil ČSF. Jeho organizace se také zavázaly, „že *ponesou plnou odpovědnost za organizování práce, za pracovní využití příslušníků, za odborné řízení a dohled nad prací, zejména na dodržování předpisů na zajištění bezpečnosti práce a ochrany zdraví a při práci vytvoří takové podmínky, aby výpomoc při natáčení byla efektivní*“. Respektovány měly být požadavky velitele útvaru PP VB k zabezpečení organizovaného režimu života a kázně jednotky. Při podpisu smlouvy zdůraznil první náměstek ministra vnitra ČSR genmjr. Ludvík Rataj, „že v době mimořádného ohrožení klidu a veřejného pořádku by bylo nutné odvolat určené útvary SNB z plnění úkolů, vyplývajících z uzavřené smlouvy“ (viz AMV Kanice, č. př. 1737/88, balík č. 1, Akce Film. Materiál sekretariátu I. náměstka MV ČSR). Každý nasazený příslušník dostal za svou službu „desáté Múze“ odměnu v sazbě 150,- Kčs za filmovací den a diety na úhradu stravného ve výši 25,- Kčs na

den. Z celkového devizového inkasa získaného za produkci filmu v hodnotě 1 850 000 US \$ přiznalo Ministerstvo financí ČSR Ministerstvu vnitra ČSR devizový podíl ve výši 87 000 US \$. Za získané prostředky z akce Film ministerstvo nakoupilo na základě specifikace požadavků jednotlivých útvarů speciální techniku. Tak například PP VB ČSR požadoval zakoupit pro své potřeby videorekordér SONY s kamerou a elektrický psací stroj IBM 82 C, sekretariát MV ČSR čtecí a zpětný zvětšovací přístroj na mikrofiše KALLE 3000, sekretariát náměstka MV ČSR zařízení na zhotovování barevných fotografií COLENTA, AGFAPRINT a AGFAPRINT – TROCKENER, Štáb MV ČSR rychlošerazovací stroj a lepící elektrický stroj švédské značky LINDACO, Správa vyšetřování VB ČSR diktafon ULTRA-VOX a Správa kriminální služby VB ČSR 30 kusů nahrávačů MK 100. Zkratka řečeno s Vespasiánem, „*Pecunia non olet*“. Jestliže se jednalo o obchod, i komunisté byli ochotni zapomenout na svá slova o americkém imperialismu a pokleslé úrovni americké kinematografie. [RK]

Pomyslnou „hitparádu“ četnosti výskytu názvů jednotlivých vědních oborů, respektive profesí, v registračních protokolech svazků bývalé StB vedou zatím jednoznačně chemikové (krycí název Chemik se zde vyskytuje 380x, Chemička 6x). Až daleko za nimi následují fyzikové (Fyzik 60x, z toho 39 svazků kontrarozvědného typu, 21 agenturního) a historikové (Historik/Historička 50x, z toho 31/19). Čtvrté místo náleží matematikům

a archivářům – Matematik 40x (27/13), Archivář/Archivářka 40x (27/13) – sledovaným biology (Biolog 23x, z toho 12/11) a botaniky (Botanik 22x, 14/8). Obecné označení Vědec se v registračních protokolech objevuje jako krycí název celkem 185x, Profesor 304x (Profesorka 47x) a Docent 120x (Docentka 1x). [W]

Také příslušníci SNB dokázali být nemilosrdnými filmovými kritiky, zvláště tehdy, jednalo-li se o ně samotné. Když v roce 1948 natočil režisér Josef Mach podle románu Václava Řezáče *Poplach v Kovářské uličce* dětský film *Zelená knížka*, jistě netušil, že se tento nevinný příběh, zasazený do roku 1931, stane předmětem zájmu tehdejšího represivního aparátu, byť jen v podobě negativní recenze uveřejněné v rezortním časopise SNB. Trnem v oku se kritikovi stala postava strážníka Brejchy ztvárněná hercem Jiřím Plachým: „*Ve filmu Zelená knížka vystupuje pražský policista jako v pohádkách nějaký děda Dobroděj. My, členové SNB, však nemůžeme strpět takové kreslení bezpečnostního orgána první republiky. Jsou mezi námi dobří členové dřívějších bezpečnostních sborů, ale ti měli k pracujícím kladný poměr jako jedinci. Z titulu svého povolání nemohli pracujícím pomáhat a také z titulu svého povolání nepomáhali, neboť pak je čekalo přeložení k ‚medvědům‘. Zelená knížka proto falšuje pravdu o první republice, když vypráví o policistovi, který ‚samočřejmě chudým pomohl a měl jedinou snahu potrestat bohatce, okrádající pracující lid‘. My, kteří jsme byli za první republiky hnáni proti lidu, se musíme proti*

takovému falšování rázně postavit a ptáme se autorů: Jakými brýlemi mámení jste viděli ‚staré, zlaté časy‘ první republiky?‘ (In: SNB. Čtrnáctideník Sboru národní bezpečnosti, č. 4, R. II., 15. 2. 1949, s. 14.) [RK]

V AMV Brno-Kanice byl rok 2004 ve znamení inventarizace fondu kádrových rozkazů (dokončení se předpokládá koncem tohoto roku), fondu volarské brigády Pohraniční stráže a dokončovacích prací na inventáři karlovarské brigády Pohraniční stráže. V tomto roce budou zpracovány materiály Správy StB Brno a Hradec Králové a na tzv. českém depu bude dokončeno zpracování fondu Krajské správy SNB v Hradci Králové a inventář fondu Krajské správy SNB Ostrava bude připraven k tisku. [MM]

Výzva. V červenci 1952 proběhl před někdejší Státním soudem v Praze proces se skupinou katolických intelektuálů. Jeden z mnoha politických procesů v těch letech. Ve skupině „realizované“ krajským velitelstvím StB v Brně se setkáme s řadou zvučných jmen; např. historik Zdeněk Kalista, nakladatel Ladislav Kuncíř, filosof Miloslav Skácel, spisovatelé Bedřich Fučík, Josef Knap a František Křelina či básníci Jan Zahradníček a Václav Renč (ten byl posléze z vyšetřování vyňat a odsouzen v jiné skupině). V tzv. operativním podsvazku vyšetřovacího spisu (archivní číslo V–898 Brno) se dochovala hrst působivých básní osobité dikce, jež reflektují dusivou a krutou realitu bolševického žaláře lépe než deset historických studií, ale prozrazují též křesťanský etos i zakoušenou trý-

zeň autora. Tak například ...*Čas sibiřský táhne, čas sibiřský profukuje / A nejsou to jen vrabci, co třesou se zimou zimomřivě / a nejsou to jen zčernalé astry na záhonech...*, nebo tohle *Utíkal jsem a zase se vracel / a všude jsem se setkával s troskami, z nichž kouřila hudba / naléhavá, byť nepochopitelná všem, kteří nevěděli / že Bůh myslí orchestrálně...*, či *Bylo k zalknutí // Nikdo nevěděl jak a nikdo nevěděl proč / ale všichni / trýznitelé i trýznění věznitelé i věznění / byli zajedno v tom, že cosi se skončit má / Aniž si to řekli, shodovali se všichni v představě děsivé / že jsou u dna všech zásob, z nichž člověk živ je / jako se všichni svorně podíleli o dědictví dvou velkých válek / o trosky a znetvoření a potřebu pokoje v sobě samých / o trosky a zdivočení a potřebu pokoje všude ve světě.* Básně se dochovaly ve formě strojopisu, snad zachyceny vězeňskou agenturou a opsány. Najde se znalec obou jmenovaných básníků, jenž by se ujal identifikace a redigování díla vytvořeného nikoli nardarmo? [RM]

Zeman se líbil i Andropovovi! Televize Prima může s čistým svědomím použít nový reklamní tahák na *Třicet případů majora Zemana* – v hlavní roli s bývalým šéfem KGB (a později „vládcem celé Rusí“), soudruhem Andropovem. Ten byl tímto normalizačním dítkem tak nadšen, že své dojmy neopomněl sdělit svým českým kolegům, estébákům z Federálního ministerstva vnitra: „*Soudruh Andropov s humorem vyložil jediný problém, který se týkal zveřejnění návštěvy delegace v ČSSR, a dále referoval o kulturním programu včetně návštěvy v Lá-*

nech, kde se mu velmi líbilo. Soudruh Čebrikov uvedl, že byl poprvé s delegací na takové úrovni v zahraničí a že se mohl mnohému přiučit. V této souvislosti soudruzi Andropov i Burdin doplnili o řadu poznatků z organizování celého pobytu a mj. kladně hodnotili seriál Třicet případů majora Zemana. Tento seriál soudruh Andropov porovnal se sovětským Sedmnáct zastavení jara a sdělil, že je v mnohém lepší z hlediska revolučního obsahu, je vysoce politický, charakterizuje sociální rozvoj společnosti, ale také vývoj v řadách orgánů MV. Seriál je výchovný, ale také poutavý i pro náročného diváka. Bude doporučovat jeho zakoupení.“ To ovšem ještě sovětští soudruzi netušili, že major Zeman je agentem CIA! (K historii vzniku seriálu viz DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Jak se točil seriál Třicet případů majora Zemana*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 1, Praha 2003, s. 91–99. Citace AMV Praha, f. A 2/5, i. j. 123, Protokol o jednání delegací FMV a KGB ve dnech 27.–30. srpna 1976 v Praze.) [W]

Zločincem snadno a rychle, tak by se mohl nazývat vyšetřovací spis (archivní číslo V–5750 MV) gen. Karla Janouška, za 2. světové války velitele čs. letců ve Velké Británii a mj. rovněž iniciátora vzniku samostatných čs. leteckých jednotek v rámci RAF (v dopisu E. Benešovi z 27. 6. 1940 uvádí: „*Postavení samostatných čs. jednotek má přirozeně též značný význam politický a prestižní. Má také význam morální.*“). Janoušek samozřejmě patřil k první kategorii těch „nepohodlných“, již začali komunisté likvidovat hned po únorovém puči. Pětapade-

sátiletý válečný hrdina byl zatčen 30. dubna 1948 v Přešticích na Plzeňsku, uvězněn a 12. května vrchním vojenským prokurátorem obžalován ze „*zločinu nepřekážení nebo neoznámení trestných podniků, ...zločinu zběhnutí, ...zločinu přípravy úkladů, ...zločinu pokusu o zločin vojenské zrady.*“ [W]

Žaluji – národní kalvárie za vlády komunismu. Dvousvazkový dokument tohoto názvu je součástí vyšetřovacího spisu StB (a. č. V–3522 MV), který byl veden proti jeho autorovi, Karlu Ramešovi (* 1907) v letech 1958–59. Prosté deníkové zápisy, komentující dění v Československu a dalších zemích pod vládou komunistů koncem let čtyřicátých a doplněné výstřižky z tisku, osobními postřehy a příběhy mají sílu autentického svědectví: „*Jednoho lednového dne roku 1949 pozval mne pražský arcibiskup Dr. Josef Beran do arcibiskupského paláce. Jeho žádost byla prostá. V době svého věznění v nacistickém koncentračním táboře... se přihodilo, že spoluvězeň, českobudějovický profesor Strnad, umírající v jeho náručí, odkázal mu do péče dvě malé dcerušky. Strnadovy děti, nyní osmnáctiletá Marie a dvacetiletá Hana, ...se nalézají ve vazbě Státní bezpečnosti. Bohužel, mám svázané ruce, nemohu pro ty nešťastné děti osobně nic učinit, ty však musíš pomoci...“.* – Podklady ke třetímu svazku tvoří zejména dopisy a básně vězněného redaktora Lidových novin Michala Mareše; obsahují rovněž výňatky z jeho básnického souboru *Bartolomea*, vytvořeného v izolační cele Státní bezpečnosti v Bartolomějské ulici. [W]

Že KSC ůkolovala StB, je všeobecně známo. Někdy tomu bylo ovšem naopak. Například v Českém Krumlově. Místní oddělení StB (tuto akci měl na starosti kpt. Bratránek) zde v roce 1977 sledovalo skupinu umělců a intelektuálů organizující „programy tzv. nelegální kultury“, zejména pak herce Františka Husáka (v AMV je uloženo torzo tzv. signálního svazku, krycí název Herec) a jeho manželku, výtvarnici Věru Boudníkovou. Ve vyhodnocení svazku totiž kpt.

Bratránek uvedl: „V souladu s kulturní politikou v okrese Český Krumlov provede OV KSC opatření... politickými prostředky za účasti příslušných vedoucích odborů a organizací, do jejichž resortu řešené osoby spadají. Pomocí naší agentury bude toto opatření kontrolováno.“ [W]

Zpracovali Radek Kučera [RK], Radek Míňárik [RM], Marie Muzikantová [MM], Pavel Vaněk [PV], Vladimíra Vaníčková [W].